

**Scenariusz zajęć z edukacji czytelniczej
dla uczniów klas IV-VI szkoły podstawowej**

TEMAT: Słowniki języka polskiego – ciekawe i znane

CZAS TRWANIA: 60 minut

LICZEBNOŚĆ GRUPY: 12-14 osób

CELE OPERACYJNE:

Uczeń:

- wyjaśnia budowę słownika: objaśnienia wstępne, wykaz skrótów, hasła
- wymienia rodzaje słowników języka polskiego i ich zawartość informacyjną
- zna układ haseł w słownikach
- rozumie wybrane pojęcia związane z leksykografią: hasło, artykuł hasłowy, żywa pagina,
- wykorzystuje słowniki w pracy samokształceniowej

METODY: pogadanka, rozmowa, praca w grupach

POMOCE DYDAKTYCZNE: kilka egzemplarzy słownika języka polskiego, słownika poprawnej polszczyzny, słownika wyrazów obcych, słownika synonimów, słownika wyrazów bliskoznacznych, słownika ortograficznego języka polskiego, słownika frazeologicznego języka polskiego, *Znaczenie imion*, zestawy pytań dla poszczególnych grup (napisanych dużą czcionką dla uczniów niedowidzących), kartki papieru, długopisy, zakładki do książek

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Część I

Wprowadzenie

1. Czynności organizacyjno-porządkowe

Powitanie uczniów w świdnickiej Bibliotece Pedagogicznej, przekazanie krótkich informacji na temat Biblioteki (historia, zbiory, czytelnicy, działalność, dni i godziny otwarcia).

2. Podanie celu zajęć

Poinformowanie uczniów, że na zajęciach będą wyszukiwać informacje w różnych słownikach języka polskiego, które są im znane, aby utrwalić swoje wiadomości i umiejętności przydatne podczas samokształcenia.

Realizacja celów zajęć

1. Rozmowa z uczniami na temat słowników

- Co to jest **słownik**?

Zbiór wyrazów ułożonych i opracowanych według pewnej zasady, zwykle alfabetycznie, najczęściej objaśnianych pod względem znaczeniowym i ilustrowanych przykładami użycia, zbiór wiadomości o wyrazach.

- Jakie słowniki dotychczas poznaliście?

Rodzaje słowników

a) **ogólne języka polskiego** – rejestrują stan współczesnego słownictwa, zwane są inaczej słownikami skarbcami, słownikami języka narodowego

b) **językowe specjalne:**

* **ortograficzne** – traktują o poprawnej pisowni wyrazów, są zbiorami wyrazów zawierających jakiś problem ortograficzny, uczą jak należy poprawnie pisać, są wykazami poprawnie napisanych wyrazów, nie mówią o ich znaczeniu i pochodzeniu

* **wyrazów obcych** – objaśniają wyrazy zapożyczone, obcego pochodzenia

* **poprawnej polszczyzny** – pouczają o poprawnym użyciu i wymawianiu słów

* **wyrazów bliskoznacznych (synonimicznych)** - gromadzą znaczenie danego języka i wyliczają słowa, jakimi te znaczenia można wyrazić

* **frazeologiczne**– ukazują wiele możliwości powiązań między wyrazami

* **etymologiczne** – tłumaczą pochodzenie i pierwotne znaczenie wyrazów rodzimych i zapożyczeń, bardzo już zdomowionych

- Z jakich słowników najczęściej korzystacie?

- Jakie słowniki macie w swoich księgozbiorach?

2. Poinformowanie uczniów o możliwości korzystania ze słowników języka polskiego dostępnych w Internecie

* **Słownik języka polskiego** – <http://sjp.pwn.pl/>

Rodzaj leksykonu z krótkimi definicjami, dużą liczbą znaczeń i wyrazów pochodnych, które nie wymagają samodzielnych definicji. Zawiera także wyrazy obcego pochodzenia.

* **Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych Władysława Kopalińskiego** - <http://www.sloownik-online.pl/index.php>

Słownik przygotowany przez Wydawnictwo De Agostini Polska.

* **Wielki słownik języka polskiego** - <http://www.wsjp.pl/>

Słownik ten jest w trakcie tworzenia. Do końca 2012 roku opracowano hasła obejmujące 15 tysięcy najczęściej używanych wyrazów współczesnego języka polskiego.

3. Przypomnienie wiadomości na temat budowy słowników.

Słowniki posiadają wstępy, objaśnienia, wykazy skrótów, spisy treści, indeksy, alfabetyczny układ, **żywą paginę** (pagina po łacinie oznacza stronę) - wyróżnione graficznie i umieszczone u góry każdej strony wyrazy rozpoczynające daną stronę w słowniku.

4. Zwrócenie uwagi na konieczność dobrego opanowania alfabetu, aby móc sprawnie posługiwać się słownikami.

Część II

1. Podanie zasad obowiązujących podczas wyszukiwania odpowiedzi na pytania przygotowane dla poszczególnych grup:

- * Za każdą prawidłową odpowiedź grupy otrzymują 1 punkt.
- * Zespół, który pierwszy odpowie na wszystkie pytania, otrzymuje dodatkowy punkt.
- * Przy danej odpowiedzi należy zapisać tytułu słownika w skrócie, np. SJP - *Słownik języka polskiego*.

2. Ćwiczenia leksykograficzne - praca w grupach dwuosobowych

Uczniowie losują zestawy zadań (Załącznik nr 1 dla uczniów klasy IV, Załącznik nr 2 dla uczniów klasy V-VI). Na przygotowanych kartkach zapisują swoje imiona. Podchodzą do słowników ułożonych na biurkach i wybierają dany słownik, aby wyszukać w nim odpowiedź na pytanie.

3. Odczytywanie odpowiedzi przez poszczególne grupy. Przyznawanie punktów za prawidłowe odpowiedzi.

4. Podsumowanie zajęć

Zwrócenie uwagi na bogactwo słowników języka polskiego i zachęcenie do systematycznego korzystania z tych wydawnictw w celu wzbogacania swojej wiedzy i słownictwa.

Podziękowanie uczniom za aktywną pracę, rozdanie zakładek do książek. Odczytanie chętnym uczniom znaczenia ich imion ze słownika *Znaczenie imion* Andrzeja Sieradzkiego.

Grupa I

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **afisz** i napiszcie jego znaczenie.
2. Sprawdźcie, jak należy zapisać skrót wyrazu **na przykład** i zapiszcie go.
3. Wypiszcie synonimy wyrazu **wada**.
4. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
  - a) w miesiącu marcu
  - b) w marcu.
5. Zapiszcie słowami odpowiedź na pytanie:
Jaka dzisiaj jest data?

Grupa II

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **elegancja** i napiszcie jego znaczenie.
2. Sprawdźcie, czy po skrócie wyrazu **numer** należy postawić kropkę i napiszcie poprawną formę.
3. Wypiszcie synonimy wyrazu **figiel**.
4. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
  - a) liczba dzieci
  - b) ilość dzieci.
5. Zapiszcie słowami odpowiedź na pytanie:
Jaka dzisiaj jest data?

Grupa III

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **koneser** i napiszcie jego znaczenie.
2. Sprawdźcie, jak należy zapisać skrót od wyrazu **doktor** i napiszcie poprawną formę.
3. Wypiszcie synonimy wyrazu **potoczny**.
4. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę wyrazu **kisiel** i przepiszcie ją:
  - a) nie było kisielu
  - b) nie było kiślu.
5. Zapiszcie słowami odpowiedź na pytanie:
Jaka dzisiaj jest data?

Grupa IV

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **kaskada** i napiszcie jego znaczenie.
2. Sprawdźcie, czy w przymiotniku **biało-czerwony** użyto poprawnie łącznika.
3. Wypiszcie synonimy wyrazu **potwór**.
4. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
  - a) ubierać zegarek na rękę
  - b) zakładać zegarek na rękę.
5. Zapiszcie słowami odpowiedź na pytanie:
Jaka dzisiaj jest data?

Grupa V

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **synagoga** i napiszcie jego znaczenie.
2. Sprawdźcie, czy rzeczownik **Ślązak** (mieszkaniec Śląska) pisze się wielką czy małą literą. Zapiszcie ją.
3. Wypiszcie synonimy wyrazu **odwaga**.
4. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
  - a) ubrać spodnie
  - b) włożyć spodnie.
5. Zapiszcie słowami odpowiedź na pytanie:
Jaka dzisiaj jest data?

Grupa VI

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **maskarada** i napiszcie jego znaczenie.
2. Zapiszcie rozwinięcie skrótu **PKO**.
3. Wypiszcie synonimy wyrazu **wesoły**.
4. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
  - a) włożyć czapkę na głowę
  - b) ubrać czapkę na głowę.
5. Zapiszcie słowami odpowiedź na pytanie:
Jaka dzisiaj jest data?

Grupa VII

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **szogun** i napiszcie jego znaczenie.
2. Sprawdźcie, co oznacza skrót formy **im.** i napiszcie poprawne jej rozwinięcie w zdaniu:
Szkoła nr 5 ..... Kubusia Puchatka znajduje się w Krakowie.
3. Wypiszcie synonimy wyrazu **wesoły**.
4. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
  - a) jest napisane w gazecie
  - b) pisze w gazecie.
5. Zapiszcie słowami odpowiedź na pytanie:
Jaka dzisiaj jest data?

Grupa I

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **afisz** i napiszcie jego znaczenie.
2. Poszukajcie wyrazu **gouda**. Zapiszcie jego wymowę i znaczenie.
3. Sprawdźcie poprawną formę rzeczownika **mecze**. Przepiszcie poniższe zdanie używając właściwej formy:
W programie pierwszym nie transmitowano na żywo
..... (mecze).
4. Wypiszcie synonimy wyrazu **wada**.
6. Odszukajcie znaczenie związku frazeologicznego **Achillesa pięta** i przepiszcie jego znaczenie.
7. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
c) w miesiącu marcu
d) w marcu.

Grupa II

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **elegancja** i napiszcie jego znaczenie.
2. Poszukajcie znaczenia wyrazu **grand prix**. Zapiszcie jego wymowę i znaczenie.
3. Sprawdźcie poprawną formę rzeczownika **pomarańcze**. Przepiszcie poniższe zdanie używając właściwej formy:
Alicja kupiła kilogram ..... (pomarańcze).
4. Wypiszcie synonimy wyrazu **figiel**.
6. Odszukajcie znaczenie związku frazeologicznego **salomonowy wyrok** i przepiszcie jego znaczenie.
7. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
c) liczba dzieci
d) ilość dzieci.

Grupa III

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **koneser** i napiszcie jego znaczenie.
2. Poszukajcie znaczenia wyrazu **klown**. Zapiszcie jego wymowę i znaczenie.
3. Sprawdźcie poprawną formę rzeczownika **oko**. Przepiszcie poniższe zdanie używając właściwej formy:
Na rosole widać było liczne ..... (oko).
4. Wypiszcie synonimy wyrazu **potoczny**.
6. Odszukajcie znaczenie związku frazeologicznego **egipskie ciemności** i przepiszcie jego znaczenie.
7. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
c) rok dwutysięczny czternasty
d) rok dwa tysiące czternasty.

Grupa IV

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **kaskada** i napiszcie jego znaczenie.
2. Poszukajcie znaczenia wyrazu **puenta**. Zapiszcie jego wymowę i znaczenie.
3. Sprawdźcie poprawną formę rzeczownika **syn**. Przepiszcie poniższe zdanie używając właściwej formy:
Tato nieustannie myślał o ..... (syn).
4. Wypiszcie synonimy wyrazu **potwór**.
6. Odszukajcie znaczenie związku frazeologicznego **judaszowski pocałunek** i przepiszcie jego znaczenie.
7. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
  - c) ubierać zegarek na rękę
  - d) zakładać zegarek na rękę.

Grupa V

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **synagoga** i napiszcie jego znaczenie.
2. Poszukajcie znaczenia wyrazu **kutia**. Zapiszcie jego znaczenie.
3. Sprawdźcie poprawną formę rzeczownika **cudzysłów**.
Przepiszcie poniższe zdanie używając właściwej formy:
Tytuły czasopism piszemy w .....(cudzysłów).
4. Wypiszcie synonimy wyrazu **szybko**.
6. Odszukajcie znaczenie związku frazeologicznego **minorowy nastrój** i przepiszcie jego znaczenie.
7. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
c) ubrać spodnie
d) włożyć spodnie.

Grupa VI

1. W odpowiednim słowniku odszukajcie wyraz **maskarada** i napiszcie jego znaczenie.
2. Poszukajcie znaczenia wyrazu **sombrero**. Zapiszcie jego znaczenie.
3. Sprawdźcie poprawną formę rzeczownika **winogrono**.
Przepiszcie poniższe zdanie używając właściwej formy:
Na stole leżały dojrzałe kiście ..... (winogrono).
4. Wypiszcie synonimy wyrazu **wesoły**.
5. Odszukajcie znaczenie związku frazeologicznego **bajońskie sumy** i przepiszcie je.
6. Odszukajcie w odpowiednim słowniku poprawną formę i przepiszcie ją:
  - c) włożyć czapkę na głowę
  - d) ubrać czapkę na głowę.